

Except for these three

בר מהני תלת –

OVERVIEW

שמואל stated that whenever the term פטור is used regarding שבת איסורי it means that the person who performed this act is exempt from bringing a קרבן חטאת (because there is no איסור מדאורייתא), however he is forbidden (מדרבנן) to do this act. שמואל continues that there are three exceptions to this rule where even though the term פטור is used, nevertheless these three acts are permitted to be done even לכתחלה, for there is no איסור even מדרבנן. Our תוספות explains why שמואל did not include other cases which are also פטור ומותר.

תוספות asks:

הקשה רבינו תם הא איכא הא דתנן בפרק במה מדליקין (לקמן כט,ב) –

The ר"ת asked but there is another case where פטור by שבת איסורי means פטור
פרק במה מדליקין in משנה in - ומותר,

המכבה את הנר מפני שהוא מתירא כולי ואם בשביל החולה שיישן פטור –

‘One who extinguishes a lamp because he fears, etc., and if he extinguished it to allow a sick person to sleep (in all these cases) he is פטור’ -

ומוקי לה¹ בחולה שיש בו סכנה –

And the גמרא establishes this ruling of the משנה regarding a חולה, that we are discussing a חולה who is dangerously ill -

ואם כן הוא פטור ומותר דאין לך דבר שעומד בפני פקוח נפש² –

And if indeed it is so (א חולה שיש בו סכנה) then the פטור of the משנה means that the extinguisher is פטור ומותר, **for there is nothing which stands in the way of preserving life!** We have here another case where the משנה writes פטור and it means פטור ומותר. Why did שמואל limit his פטור ומותר to his three cases only?!

תוספות answers:

ותירץ דהא מלתא דפשיטא היא ולא איצטריך ליה לשמואל לאשמעינן –

And the ר"ת answered that this is something which is obvious (that פקוח נפש is פטור ומותר) and it is not necessary for שמואל to inform us, therefore it is not included in שמואל's list. We find a parallel to this -

כדמשני בסמוך³ דלא איצטריך ליה לאשמעינן פטורי דלא קעביד מעשה⁴ –

¹ ל,א. The גמרא there (also) explains the reason the משנה writes פטור (even though it is לכתחלה), since the סיפא of the משנה teaches that in other instances he is חייב therefore the משנה writes פטור in the רישא.

² It seems that תוספות is informing us that he is פטור ומותר (since אין לך דבר וכו'); however the גמרא there clearly states this 'אי בחולה שיש בו סכנה מותר מבעי לי'.

Just as the גמרא will shortly answer that it is not necessary for שמואל to inform us regarding those פטורי where the פטור did not act that it is פטור ומותר, as the case of our משנה, similarly it not necessary to mention that פטור ומותר is פקוח נפש.

תוספות responds to an anticipated question:⁵

וצד נחש מיירי בדליכא סכנה שיוכל להנצל בענין אחר –

And the case of capturing a snake is when there is no danger, for he could be saved in another way -

אלא משום צערא שרו ליה רבנן⁶ כמו במפיס מורסא⁷ –

Rather the רבנן permitted him to capture it because of the pain it is causing him if he will not capture it, just like by מפיס מורסא where the רבנן permitted him to burst it because of the צערא.

תוספות proves his point that צד נחש is permitted because of צערא and not because of a סכנה:

וכן מוכח בריש פרק שמונה שרצים (שם קז,ב) דצד נחש לאו משום סכנה פטור –

And this is also evident in the beginning of פרק שמונה שרצים, that צד נחש is not פטור because of סכנה, but rather it is because of צערא -

דהא מוקי לה כרבי שמעון דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה⁸ פטור עליה –

Because the גמרא there establishes that this ruling of הצד נחש is פטור, is according to משאצ"ל⁹ who maintains that one is פטור for a ר"ש.

תוספות asks an additional question:

ועוד קשה לרבינו יצחק והא איכא הא דתניא בפרק במה אשה (שם סב,א) –

And furthermore asks the ר"י, but there is another example of בשבת;

³ The גמרא explains why שמואל did not include the פטור ומותר of our משנה (by פטור by (etc. העניי חייב ובעה"ב פטור).

⁴ שמואל is listing the (three) פטורי that are פטור ומותר when there is no פקוח נפש and the person did something.

⁵ תוספות just concluded that שמואל is not discussing a פקוח נפש case for there obviously it is פטור ומותר. However the case of צד נחש seems to be a פקוח נפש case; otherwise why is he indeed פטור ומותר.

⁶ He is capturing the snake in order he should not be bitten by it (not that he needs the snake for any (medicinal or other) purpose. This is called a צריכה לגופה שאינה צריכה לגופה which according to ר"ש is generally פטור מדרבנן. In a case of צערא the רבנן permitted it.

⁷ מפיס מורסא means to squeeze open an abscess (boil, pimple) to allow the puss to flow out.

⁸ The מלאכה of צד forbids one to capture an animal if he will derive some benefit from the animal. In the משכן they captured the אילים and the תחשים to use their hide for the covering of the משכן. When one captures a snake in order not to be bitten by the snake (but he has no use for the snake) he is doing the מלאכה of צד, but he does not need the object which he is צד. This is called a מלאכה (he is intent on capturing the snake, but it is) לגופה (he does not need the גופא of the snake which he is capturing). There is a מחלוקת between ר' יהודה who maintains that a פטור אבל משאצ"ל is (רמב"ם) and ר"ש who maintains that a פטור אבל משאצ"ל is (and this is also the view of the מדאורייתא חייב). (most ראשונים ascribe to this view).

⁹ This proves that there is no סכנה, for if there were a סכנה then even ר' יהודה (who maintains משאצ"ל) would agree that it is פטור ומותר, since אין לך דבר שעומד בפני פקו"נ.

for we have learnt in a ברייתא in פרק במה אשה -

רבי אליעזר פוטר בכובלת¹⁰ ובצלוחית של פלייטון והוא פטור ומותר -
ר"א exempts a women (from a חטאת (קרבת חטאת) who went out into the רה"ר wearing a
פטור ומותר here means פטור and צלוחית של פלייטון or a כובלת.

פטור ומותר it is פטור ומותר proves his point that it is תוספות

דהא בברייתא אחרת קתני התם רבי אליעזר אומר יוצאה אשה בכובלת לכתחלה¹¹ -

For it states there from another ברייתא that ר"א maintains a woman may go out
with a כובלת; there is seemingly another case of פטור ומותר!

answers: תוספות

ותירץ רבינו יצחק בשם רבינו אברהם דלא חשיב שמואל אלא פטורים השנויין במשנה
And the ר"א answered in the name of ר"א that שמואל only included those
פטור ומותר; in the משניות there are only three cases of פטורים.
However he did not include the פטורים which are mentioned in ברייתות.

משניות in שמואל of פטורים the three תוספות shows that

דצד צבי משנה היא בהאורג (שם דף קוב) -

For צד צבי is a משנה in האורג, and the ruling regarding -

הצד נחש ומפיס מורסא משנה היא בעדיות (פרק ב' משנה ה') -

מסכת עדיות in משנה is מפיס מורסא and הצד נחש.

תוספות offers an alternate solution why שמואל did not include the case of אשה בכובלת

ולספרים דגרסי בפרק במה אשה¹² (שם דף סב,א) -

- פרק במה אשה in גורס according to the texts which are

אידי דאמר רבי מאיר חייב חטאת אמר ליה איהו פטור אבל אסור -

ר"מ responded to ר"א therefore חייב חטאת is יוצאה בכובלת ר"מ states that
'Since ר"מ states that a כובלת is יוצאה בכובלת ר"א responded to ר"מ that even
she is merely פטור אבל אסור -

¹⁰ כובלת and פלייטון של צלוחית are spices (made with balsam wood oil), which women wear in a knot or a vial as a perfume.

¹¹ See 'Thinking it over'.

¹² The גמרא there responds to the contradiction between the ברייתא which states that אשה בכובלת ר"א indicating that it is (מדרבנן) אסור and the ברייתא which states that אשה בכובלת לכתחלה ר"א. In the texts which תוספות cites, the answer is that ר"א maintains that it is לכתחלה, the reason the ברייתא states בכובלת ר"א is because ר"א is responding to the opinion of ר"מ there, who maintains that she is חייבת חטאת. To this ר"א responds that even according to you, ר"מ, it should only be פטור אבל אסור, but no חטאת. Therefore this פטור cannot be included in the פטור ומותר, because it indeed means פטור אבל אסור (the view of ר"מ according to ר"א). [The reason it is פטור is because it is considered a תכשיט (an ornament) not a משאוי (a load); those who maintain it is אסור is because we are concerned she may remove it to show to her friends and then carry it; however ר"א is not concerned for this, therefore it is פטור ומותר.]

פירש דרבי אליעזר קאמר לרבי מאיר –

The explanation of this reply is that ר"מ is saying to ר"א –

לדבריך נמי לכל היותר לא יהא אלא פטור אבל אסור –

Even according to your opinion at most it should only be פטור אבל אסור –

לפי גרסא זו אתי שפיר:

According to this גרסא it is properly understood why שמואל did not include this פטור with the other three.

SUMMARY

שמואל includes in his list of פטור ומותר where (the person is doing something and) it is not case of פקו"נ (which is obviously מותר). He only includes the פטורים from the משנה (not from ברייתות) according to one opinion.

THINKING IT OVER

תוספות asks why does not שמואל include the ruling of ר"א regarding a כובלת where it is מותר as mentioned in another ברייתא.¹³ Seemingly this itself is the answer, since there is a ברייתא which states that יוצאה בכובלת לכתחלה, there is no need for שמואל to mention it (just as he does not mention לא עשה מעשה and פקו"נ). What is תוספות question?!¹⁴

¹³ See footnote # 11.

¹⁴ See מנחת איש.